

ԱՄԿ

ԳԱՐԵԳԻՆ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ

ԷԶՄԻԱԾՆԻ ԵՎ ԿԻՆԿԻՈ ԱԹՈՌՆԵՐԸ

Ա.

«Հասկ»-ի նախընթաց համարի մեջ տպվեցավ Նորին Սրբութիւն Տ. Տ. Գևորգ Ամենայն Հայոց շնորհազարդ Կաթողիկոսի անդրանիկ կոնդակը: Վեհապետների գահակալական ճառերը, առաջին հրովարտականները, կոնդակներն ու գրութիւնները սովորաբար հանրային բնույթ են կրում, մի տեսակ հայտարարներ իրենց լավագույն իղձերի և ծրագիրների, բնորոշող նրանց ուղղութեան, գործելակերպի: Մի ամբողջ տարի անցավ Նորին Սրբութեան ընտրութեան և օծման օրերից, մինչև անդրանիկ կոնդակի ստացումը. այդ հապաղումը, որքան տեխնիկական պատճառներ ունեցած լինի, կամենում ենք և մի բնորոշող գիծ համարել Նորին Սրբութեան գործելակերպի: Մի քիչ ուշ, բայց մտածված, հիմնավոր. ոչ արագ, բայց կատարյալ: Ուշացավ Աղգային-եկեղեցական ժողովի գումարումը, բայց նախապատրաստվեցավ և կատարվեցավ ավելի լավ, քան մեր ականալուծութիւններն էին:

Այդպես էլ ուշացավ կոնդակը, բայց եկավ մեզ գեղարվեստական հանդերձանքով, և հմտալից, բազմաբովանդակ ձևակերպու-

թյամբ. ճակատը զարդարված հայ մանրանկարչական արվեստի ոճով, խորանով և լուսանցքի զարդերով, ինչպես մեր նախկին հայրապետների սովորութիւնն էր. տպագրութիւնն էլ կապույտ, երկնագույն մելանով, մաքուր և ճաշակով, իսկ բովանդակութիւնը չափված և ձևված, գիտակցական և կարգավորյալ ծրագրով:

Բ.

Մեզ անհուն ուրախութիւն է պատճառում կոնդակի ընդհանուր մտայնութիւնը, որ սիրո և միութեան գաղափարն է, և որ արտափայլում է ամեն պարբերութեան մեջ, բայց հատկապես, սրտագին հարաբերութիւնը բոլոր Աթոռների հետ և ջանք այդ հարաբերութիւնը դարձնել ավելի սերտ, իրար լրացնող և դեպի նույն նպատակն ուղղված, որ Հայաստանյայց Եկեղեցու միասնականութիւնն է, համերաշխութիւնը և բարերար ազդեցութիւնը հոտի ամբողջութեան վրա:

Սուրբ Հայրապետը անցած ժողովը համարում է իրավամբ բացառիկ երևույթ մեր պատմութեան մեջ, յուր լրիվ կազմով և ներկայացուցչութեամբ բոլոր Աթոռների և եպիսկոպոսութիւնների, հոգևոր և աշխարհիկ

պատգամավորներով, շեշտելով, մանավանդ, մեծ Աթոռների գահակալների անձամբ մասնակցությունը:

«Յայտնեմք զուրախութիւն Մեր և զգոհունակութիւն հոգևոր Եղբօր Մերում Տ. Գարեգնի շնորհազարդ Կաթողիկոսի Տաճն Կիլիկիոյ, որ ընդ եկեղեցական և աշխարհական պատգամաւորք իւրովք նպաստաւոր եղև յոյժ միասնականութեան Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ և բարձր տրամադրութեան ժողովականաց և առհասարակ յաջող վերջաւորութեան ժողովոյս ըստ ամենայն մասանց: Զնոյն յայտնեմք և Ամենապատիւ Պատրիարքին Երուսաղեմի Տ. Կիրղի և Տեղապահի Պատրիարքութեան Կոստանդնուպոլսոյ Տ. Գեորգայ արքեպիսկոպոսի Արսլանեան:»

Այս խոսքերն ընդունելով որպէս առհավատչա եղբայրական սրտագին հարաբերութեան, պատասխանում ենք, թե պարտականութիւն ենք համարում Մեր բոլոր ուժերը, գրիւը, խոսքը, փորձառութիւնն ու պաշտոնի հեղինակութիւնը ի սպաս դնել բոլորանվեր ընդհանուր Հայաստանյայց Եկեղեցու փառքի, պայծառութեան և բարոյական ազդեցութեան զորացման համար:

Ընդունելով Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի գերագահ դիրքը, կկամենայինք, որ ըստ ամենայնի պահպանվեր նրանց պատշաճ հարաբերությունը ըստ պաշտոնի և կոչման, ինչպէս այդ դժվեցավ Սահմանադրութեան մեջ: Միասնականութիւնը չպետք է շփոթել միապետութեան հետ և ոչ ընդհակառակը: Միասնականութիւնը կամենում ենք իրականացած տեսնել գիտակցական փոխադարձ հասկացողութեամբ և հարգանքով կատարված պարտքերի, նպատակների և ձգտումների միութեան մեջ, իրար զորավիգ և նեցուկ լինելու և Աթոռների սերտ գործակցութեան մեջ, յուրաքանչյուրը յուր պարտքի և իրավունքի շրջանում: Մենք, իբրև Կիլիկիոյ Հայրապետական Աթոռի Գահակալ, պատրաստ ենք Մեր կարելին բերել, հավերժացնելու ավելի սերտ, ավելի գիտակցական և միեւնոյն ժամանակ ավելի շրջահայաց հարաբերություն Մայր Աթոռի հետ, առաջնորդվելով միշտ առաքելի խոսքով, թե «գիրն սպանանէ, այլ հոգին կեցուցանէ»: Կյանք բերող հոգին է Եկեղեցու համար ամենից կարևորը, որ պիտի զորաց-

նենք և հավերժացնենք փոխադարձ համերաշխութեամբ և գործակցութեամբ:

Երուսաղեմի Պատրիարքութիւնը ժողովրդական բազմութեան տեսակետով համեմատաբար սահմանափակ էր մինչև նախընթաց պատերազմ, մինչև մեր գլխին եկած մեծ աղետը, բայց իբրև հինավուրց և պատմական Աթոռ Ս. Երկրի մեջ, ներկայացնում է նա Հայաստանյայց Եկեղեցին՝ միջազգային տարողութեամբ: Պատրիարքութիւնը յուր միաբանութեամբ ոչ միայն մեր սեփականութիւնների և իրավունքների պաշտպանն է եղել, այլև յուր բաժինն է բերել և պիտի բերե մեր հայագիտական և եկեղեցական գրականութեան մեջ: Մեր երկու Աթոռների մերձավորութիւնը տարածութեամբ, հնարավորութիւն է տալիս նաև բարոյական մերձավորութեան, ի շահ և ի բարգաւաճումն Հայաստանյայց ընդհանուր Եկեղեցւոյ և Մայր Աթոռի հեղինակութեան: Պետք է ի նկատի ունենալ, թե ձեռքերը որքան էլ երկար լինեն, ամեն տեղ հասնել չեն կարող:

Զմտնանք սրտի ճմլումով հիշել և Կոստանդնուպոլսի Պատրիարքութիւնը՝ յուր հոտի և գործունեութեան սեղմված վիճակով:

Գ

Վերջին տասնյակ տարիներում Աթոռների ավելի սերտ և համերաշխ գործակցութեան զաղափարը էջմիածնում զբաղեցրել է մտքերը, և Կիլիկիոյ Աթոռի կողմից առանց պատասխանի չէ մնացել: Դուրս հետևանքն էր, որ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի ընտրութեան կանոնադրութեան մեջ մտաւ և Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան մասնակցութիւնը: Ուրախ ենք, որ այդ մեծ բախտը Մեզ վիճակվեցավ իրագործված տեսնել, անձամբ մասնակցելով և նախագահելով ընտրական ժողովին:

Միասնականութեան և միութեան այդպիսի հասկացողութեամբ էր, որ առաջարկեցինք Հայաստանյայց բոլոր եկեղեցիներում Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի անվան հետ հիշել և մյուս աթոռականների անունները, որ ժողովի կողմից միաձայնութեամբ ընդունվեցավ: Սպասում ենք Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի պաշտոնական հայտարարութեան, շփոթութեանների և բազմաձևութեան այս երևույթը մեջտեղից վերացնելու:

Այս մտքով էր, որ Աթոռի Սսից էջմիածին փոխադրվելու հինգհարյուրամյակը տոնախմբելու առաջարկին ընդառաջ զնացինք, ավելացնելով, որ շեշտվի նաև Կիլիկիոս և մյուս Աթոռների կատարած դերը ազգապահպանության մեջ, որպեսզի այդ տոնախմբությունը որպես հակադրություն շահակացվի:

Այս մտքով էր, որ Մեր աղքատության մեջ, իբրև տեղափոխված և յուր հարստությունից զրկված հաստատության ներկայացուցիչ, Մեր ընտանի ձգեցինք Մայր Աթոռի պահպանության փանծարանի մեջ, իբրև նվեր մեր թեմերի, վերան ավելացնելով եկեղեցական պատգամավորների ճանապարհածախսից մնացած գումարը, որի մասին առիթ կունենանք ընդհանրության տեղեկացնելու:

Վերջին և նորագույն ապացույցը երկու Աթոռների համերաշխ գործակցության գալիս

է էջմիածնից՝ Տ. Տ. Գևորգ Կաթողիկոսի կողմից, առաջարկելով Մեզ՝ ձեռնհրեց լինել Հինգհարյուրամյակի տարեդարձին նվիրվելիք գիտական ժողովածուի կազմության¹: Չնայելով Մեր սլաքտավորություններով ծանրաբեռնված վիճակին, հանձն ենք առել սիրով, որպեսզի կրկին և կրկին շեշտենք երկու Աթոռների հղբայրական գործակցությունը:

Աստված օրհնե համերաշխության և փոխադարձ հասկացողության այս ոգին, որպեսզի մեր մեծ կործանումից հետո, վերածնության և վերակազմության մղվելու ուժ դառնա այն Եկեղեցու և հայրենիքի համար:

(Անթիլիաս, «Հասկ» ամսագիր, 1946 թ.,
№ № 7—8, էջ 197—199):

¹ Տե՛ս «Հասկ», 1946 թ., № № 7—8:

